

BEVEZETÉS

Amikor már csak a *Bevezetés* megírása van hátra egy terjedelmes kötet befejezéséhez, minden közreműködő úgy érezheti, hogy sikerült pontot tenni egy közös, nagy munka végére. Mindig örömteli dolog egy új kötet közreadása, de különösen akkor az, ha hosszú – szinte végláthatatlannak érzett – idő után kerülhet mindazok polcára a monográfia, akik valamilyen okból kötődnek a madarasi szarmata temetőhöz, vagy a korszak kutatásához.

Szomorú viszont, hogy a bevezetőt nem az írja, akinek kellene, aki a legjobban tudná megfogalmazni mindazokat a gondolatokat, amelyekkel érdemes újtára indítani egy olyan munkát, ami régészeti pályafutásának legnagyobb művét jelenti. Kőhegyi Mihály, akié a legnagyobb érdem, aki az 1963–1975 közötti ásatásokat végezte Madarason, és aki részt vett a feldolgozás előmunkálataiban is, sajnos már nincs közöttünk. Számomra nagy megtiszteltetés és komoly vállalás volt, amikor munkatársának kért fel a temető feldolgozásához, de eltávozásakor egy ideig úgy tűnt, hogy a közös tervek dugába dőlnek. Szerencsére még meg tudta írni azt a három fontos fejezetet, amit nélküle nagyon nehéz, sőt lehetetlen lett volna elkészítenünk. Mi, a többi szerző, akik a kötetet végső formájában tető alá hoztuk, mindvégig éreztük a hiányát. Tapasztalatainak, tudásának nagy hasznát vettük volna, de sajnos már nem volt kinek feltenni a kérdéseinket. Megnyugtató viszont mindenki számára, hogy e monográfia megjelenésével a régész–múzeumigazgató nagy munkája utolsó fejezetének a végére értünk.

Madaras neve az elmúlt évtizedekben fogalomná vált nemcsak a szűkebb szakma, de általában a régészek, sőt a régészet iránt érdeklődő nagyközönség számára is. Az ásatás eredményei a legek közé sorolja a lelőhelyet: az alföldi szárlásterület legnagyobb sírszámú szarmata temetője, a legnagyobb területen feltárt temetkezési hely, az előkerült leletek száma tengernyi. Kőhegyi Mihály a teljes temetőt feltárta, ami szintén egyedülálló a korszak kutatásában. A sírokból előkerült leletek vallomása alapján két évszázadon át temetkeztek ide, a mai Kígyós-patak partjára, a 2. század vége és a 4–5. század fordulója között. Nem tudunk még egy másik temetőről a korszakban, amit ilyen hosszú ideig, folyamatosan használtak volna. Ezek a körülmények páratlan lehetőséget nyújtottak a pannoniai *limes* közvetlen szomszédságában élő közösség temetkezési szokásainak, anyagi kultúrájának, társadalmának, kapcsolatainak vizsgálatához.

Az ásatások eredményeit eddig sem kellett teljesen nélkülözniük a szakembereknek. Az ásató már a feltárás legelőjéről cikksorozatokban, riportokban számolt be a tapasztalatairól. Később számos részfeldolgozás látott napvilágot, amelyek még inkább felfokozták az érdeklődést a lelőhely iránt. A most megjelentetett tanulmányok sok-sok kérdést megválaszolnak, ugyanakkor számos újat is megfogalmaznak, kételyeket ébresztenek, vitára sarkallnak: a monográfia elkészültével az ásatás eredményei végre bekerülhetnek a tudomány vérkeringésébe. Annak idején a madarasi lelőhely modern szemléletű feltárásával és dokumentálásával egy új korszak kezdődött az alföldi szarmaták kutatásban, és most e kötet megjelenésével – reményeink szerint – egy új időszak kezdődik a bajai múzeumban őrzött leletek történetében is.

Szerencsés, hogy a munka éppen Szegeden jelenhet meg, a Szegedi Tudományegyetem égisze alatt, a Régészeti Tanszék új sorozatának első tagjaként. A szarmata kor kutatásának egyik – és talán a legfontosabb – súlypontjává a mai Csongrád és Bács-Kiskun megye területe vált, részben éppen a szegedi egyetem ásatási tevékenységének köszönhetően. A tanszék mostani vezetője, Révész László és a tanszék oktatói kara egyaránt szívügyének tekintette a monográfia sorsát. Tény, hogy a Régészeti Tanszék erkölcsi támogatása és komoly anyagi áldozata nélkül nem jöhetett volna létre a kötet.

A lelőhely és az ásatások története nagy utat járt be Roediger Lajos 1903-as első felmérésétől 2011-ig. Nehéz lenne számba venni, hogy pontosan kiké az érdem, hiszen az első ásonyomtól a nyomdai munkálatokig sok segítő munkatárs, szakember, barát és kolléga tette a dolgát, segítette a monográfia világra jöttét. Mindenkinnek köszönöm – Kőhegyi Mihály helyett is –, a jóindulatú támogatást. Néhányuknak külön, név szerint is szeretnék köszönetet mondani, a feldolgozás menetének sorrendjében.

A bajai Türr István Múzeumban, ahol a leleteket őrzik, Merk Zsuzsa igazgató asszonyra és összes munkatársára minden helyzetben lehetett számítani. A szentesi Koszta József Múzeumban készült az anyag feldolgozása, itt Istenes Ferencné gyűjteménykezelő volt a segítségemre. A tárgyak utórestaurálását Vigh László végezte, előkészítve őket a rajzoláshoz. A számítógépes adatfeldolgozást Wilhelmné Tündével, a szegedi múzeum munkatársával készítettük el.

A gyönyörű rajzokat Koncz Margit grafikusnak és Szűcs Árpád festőművésznak köszönöm meg, minden – véleményem szerint elégedett – olvasó nevében is. A nyomdai előkészítésben számosan részt vállaltak: Kelemen Áron a fényképeket dolgozta fel, Simó Anna a térképet digitalizálta, a rajzok, térképek feldolgozása Mészáros László és Tóth Attila munkáját dicséri.

A temető bizonyos leletcsoportjainak meghatározását Vörös István (állatcsontok), Kertész Róbert (kőeszközök), Kovács László (kauricsigák), Marcsik Antónia (embercsontok), B. Sey Katalin és Torbágyi Melinda (érmek) végezték el; munkájukat és a kötetben megjelentetett íásaikat ezen a helyen is megköszönöm.

A kötet lektora Kulcsár Valéria volt, aki értékes megjegyzéseivel sokat lendített a feldolgozás végső formájának kialakításán. Szakmai tanácsaikért továbbá Gabler Dénesnek, Istvánovits Eszternek és Vida Tivadarnak vagyok hálás.

Kívánom, hogy a kötet, mint egy letűnt, de nem feledett korszak hiteles dokumentuma, legyen mindenki számára hasznos olvasmány.

Szeged-Tápé, 2010. szeptember

Vörös Gabriella